

ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ МОВИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Мова є засобом формування та становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття. Мова, на мою думку – це інструмент, за допомогою якого, людина може пізнавати світ і розвиватися. З іншої сторони мова – це засіб спілкування людей, між собою і між соціальними групами. За допомогою мови людина задовольняє свої потреби, як матеріальні (працюючи), так і духовні (написання віршів, поем, романів). Мова існує у двох формах: усній і писемній. Усне мовлення використовує розмовно-побутову, просторічну, іноді діалектних лексику і фразеологію. Воно використовується для того, щоб швидко донести інформацію, як до свого співрозмовника, так і до інших слухачів (якщо, це публічні виступи, чи наради). Найчастіше усне мовлення є діалогічним. Але воно застосовується також у лекціях, доповідях, виступах і у цих випадках носить монологічний характер, а за лексикою і синтаксисом наближається до писемного мовлення. Що стосується писемної мови. Вона вважається вираженням думок людини за допомогою різних засобів мови (синтаксису, орфографії, лексики, пунктуації, стилістики), тобто відображає мову на письмі. Письмова мова кожної людини відрізняється стилем викладання, словниковим складом, загальним рівнем грамотності [3].

Передаючись з уст в уста, закріплюючись у текстах, мова невтомно долає віки, єднає покоління, збирає і зберігає духовне єство народу, національну картину світу, формує національну свідомість і культуру нації. Потреба ефективного та ефектного спілкування стимулює мовців до художнього осмислення мови, до пошуку все точніших і виразніших мовних засобів. У результаті з загальнонародної мови відтворюється відшліфований, культурний варіант – добірне літературне мовлення, яке й само по собі вже може стати мистецтвом та естетичним матеріалом для інших видів мистецтва.

Мова немируща, бо в ній безсмертя народу, живе в ньому і з ним. Але в безсмерті мови є й часточка безсмертя людини. Через мову кожна людина дотикається до безсмертя свого народу. Так, наші предки від найдавніших часів залишили в мові історію свого народу, національні звичаї побут, спогади про минуле, думки про майбутнє.

Отже, мова унікальне, виключне явище в житті людини і суспільства. Вона утворилась одночасно з ними і є не тільки їхньою найприкметнішою ознакою, а й найнеобхіднішою умовою формування їхньої сутності. Мова обслуговує людину і суспільство, але цим не вичерпується її роль. Мова є і формою буття їх. З-поміж багатьох функцій на мою думку слід виділити такі:

1. Комунікативна функція, або функція спілкування. Суть її полягає в тому, що мова використовується як засіб спілкування між людьми, як інформаційний зв'язок у суспільстві. Ця функція є життєво необхідною і для суспільства і для мови. Для суспільства вона важлива тим, що за допомогою мови люди обмінюються думками й почуттями, збагачуються досвідом попередніх поколінь, гуртуються для захисту, створюють матеріальні й духовні цінності.

Для мови комунікативна функція також є вкрай важливою, бо мова, якою не спілкуються вмирає. Зі смертю ж мови вмирає народ, що був її творцем і носієм, вмирає жива культура, створена цим народом і мовою, а писемна та матеріальна культура губиться у віках і забувається. Народ, який втратив свою мову спілкування, втрачає й увесь той духовно-культурний світ цінностей, що витворився на ґрунті його мови. Такий народ швидко уподібнюється тому народові, чю мову взяв для спілкування, тобто асимілюється, розчиняється в іншій нації. Але, втративши все своє, надбане віками, асимільований народ ніколи не зрівняється з сусідом, чю мову прийняв, бо він втратив національний ґрунт і гідність, він є менш вартісний, вторинний. Ось чому слід не тільки на словах визнавати право української мови на широке вживання у суспільному житті, а й кожному з нас повсюдно спілкуватися нею, аби українська мова жила повнокровним життям. Людство винайшло кілька засобів обміну інформацією: звукові і світові сигнали, азбука Морзе, дорожні знаки, символи, шрифти, коди, жести. Але всі вони мають обмежену сферу застосування і стосовно мови, є вторинними, похідними, такими, що виникли вже на базі мови. Мова є універсальним і унікальним, матеріально найдешевшим засобом спілкування.

2. Номінативна функція, або функція називання. Усе пізнане людиною (предмети, особи, якості, властивості, явища, процеси, закономірності та поняття про них) дістає назву і так під цією мовною назвою існує в житті і в свідомості мовців. Назва вирізняє предмет із безлічі інших. Мовну назву дістають не тільки реально існуючі предмети, а й ірреальні, уявні, вигадані, фантастичні.

Завдяки цій функції кожна мову можна виділити як окрему своєрідну картину світу, що відображає національне світобачення і світовідчуття. Мовці намагаються в усіх сферах спілкування творити назви своєю мовою. Якщо ж своїх назв не творять, то змушені їх запозичувати з інших мов і перекладати, калькувати або просто в незміненому вигляді засвоювати чужі назви. Немає у світі мов, які б не запозичували назв з інших мов. Але якщо запозичень занадто багато і процес цей інтенсивний, виникає загроза втратити самобутність своєї мови. Тому варто максимально користуватися назвами, що існують, або творити нові з матеріалу власної мови, а до запозичень вдаватися лише у випадку крайньої потреби.

3. Мислетворча функція. Мова є не тільки формою вираження і передавання думки, а й засобом формування, тобто творення самої думки. Людина мислить у мовних формах. Процес цей складний, іде від конкретно-чуттєвого рівня до понятійного. Поняття закріплюються у словах і в процесі мисленневих операцій порівнюються, зіставляються, протиставляються, поєднуються чи розподіляються. Отже, мислити – це означає оперувати поняттями у мовній формі, мовному вираженні.

4. Пізнавальна функція мови. Вона полягає в тому, що світ людина пізнає не стільки власним досвідом, скільки через мову, бо в ній нагромаджено досвід попередніх поколінь, сума знань про світ. Наприклад: засобами мови можна одержати ґрунтовні, об'єктивні знання про космос, океан чи якусь країну, так ніколи там і не побувавши. Мова багата інформацією, вона постійно надає нашому мозку матеріал для мисленнєвих операцій, живить і рухає розвиток інтелекту.

5. Експресивна, або виражальна, функція мови. Неповторний світ інтелекту, почуттів та емоцій, волі людини є невидимим для інших. І тільки мова надає найбільше можливостей розкрити їх для інших людей, вплинути на них силою своїх переконань чи почуттів.

6. Волюнтативна функція є близькою до експресивної. Вона полягає в тому, що мова є засобом вираження волі співрозмовників (вітання, прощання, прохання, вибачення, спонукання, запрошення).

7. Естетична функція. Мова фіксує в собі естетичні смаки та уподобання своїх носіїв. Милозвучність, гармонія змісту, форми і звучання, дотримання норм літературної мови у процесі спілкування стають для мовців джерелом естетичної насолоди, сприяють розвитку високого естетичного смаку.

Мова є першоелементом культури, вона лежить в основі розвитку всіх інших видів мистецтв. І ті естетичні цінності, які ними породжуються, зумовлені значною мірою естетичними можливостями мови (театр, кіно, радіо, телебачення тощо).

8. Культурологічна функція мови. Мова є носієм культури народу-мовотворця. Кожна людина, оволодіваючи рідною мовою, засвоює культуру свого народу, бо сприймає разом з мовою пісні, казки, дотепи, жарти, легенди, думи, перекази, історію, промисли, звичаї, традиції матеріальної культури і духовного життя нації.

Пропагуючи мову, ми поширюємо свою культуру, вводимо її у світову. Перекладаючи українською мовою художні твори і наукові праці з інших мов, збагачуємо нашу культуру набутками інших культур, розвиваємо свою мову.

Мовна культура індивіда є показником його загальної культури, рівня освіченості.

9. Ідентифікаційна функція мови полягає в тому, що мова виступає засобом ідентифікації мовців, тобто засобом вияву належності їх до однієї спільноти, певного ототожнення: я такий, як і вони, бо маю спільну з ними мову. Ідентифікація виявляється у часовому вимірі: багато поколінь у минулому є нашими предками, бо говорили нашою мовою. Ідентифікація виявляється у часовому вимірі: українці Росії, Канади, Америки, Австралії та інших країн виявляють свою належність до українства українською мовою.

Ідентифікуючу функцію можна назвати ще об'єднувальною. Належність до певного народу, його культури зумовлюється етнічно, тобто походженням. Але це не завжди так. Є багато людей не українського походження, які стали українцями за духом, бо сприйняли з українською мовою українську культуру, весь світ українства, і наша земля була і є їм рідною (Марко Вовчок, Юрій Клен, та багато інших).

Одиниці мови по-різному беруть участь у виконанні функцій мови. Так, комунікативну функцію мови виконує речення, його називають комунікативною одиницею мови. Проте й інші одиниці мови беруть участь у комунікативній функції, але не як окремі комунікативні одиниці, а як одиниці нижчих порядків, як будівний матеріал мовної структури й системи. Номінативна функція лягає на слова, лексичні словосполучення, фразеологізми. В експресивній, волюнтативній функціях задіяна лексика з емоційним, вольовим значенням. У виконанні інших названих функцій беруть участь усі одиниці мовних підсистем із різною мірою продуктивності. Отже, можна зробити висновок, що мова єднає між собою різні покоління людей. Вона слугує для розвитку людини в різних напрямках, також дає можливість до пізнання світу і допомагає у формуванні особистості. В сьогоденнішніх умовах всі люди користуються мовою, так як намагаються задовольнити свої потреби чи то духовні чи матеріальні і намагаються зайняти якусь позицію у світі і в загалі сформувати себе, як особистість. Мова несе величезний вклад у розвиток людини як неповторної особистості.